

PAUL MENTRÉ: 1926-1928 YILLARINDA İSTANBUL'DA BİR FRANSIZ MATEMATİKÇİ - MÜHENDİS

**PAUL MENTRÉ: A FRENCH MATHEMATICIAN – ENGINEER IN
ISTANBUL IN 1926-1928**

Feza Günergün

Abstract

An Institute of Electro-mechanics was created in 1926 in the Faculty of Science of the Istanbul *Darülfünun*, with the aim of initiating the teaching of engineering within the Istanbul University. Mechanical-Electrical engineers first graduated in 1929 after having studied in a 3-year programme. Teaching continued until 1935 when the Institute was transferred to the Engineering School, *Yüksek Mühendis Mektebi*, the Istanbul Technical University (ITU) after 1944. The teaching staff included Turkish teachers along with scholars invited from France in 1926. Among these French professors was Paul Mentré (1889-1936), a mathematician-engineer from Nancy University. Mentré acted as the director of the Institute from 1926 to 1928, and taught courses in applied mechanics (*Tatbiki Makine*). Although Mentré's name is mentioned, biographical information does not appear in Turkish publications. The present paper aims to introduce the mathematician-engineer Paul Mentré to the Turkish audience based on his obituary published in France in 1937 and the information kept in Nancy University Archives.

Key words: Paul Mentré, Darülfünun, Institute of Electro-mechanics, engineering education, University of Nancy, Istanbul University, Istanbul Technical University.

Geliř / Received 14.12.2018; **Kabul / Accepted** 17.12.2018

Kaynak göster / Cite this article as

Günergün, Feza. "Paul Mentré: 1926-1928 Yıllarında İstanbul'da Bir Fransız Matematikçi – Mühendis." *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 20, 1 (2019): 92-101. DOI 10.30522/iuoba.497280

Yazar bilgileri / Affiliations

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Bölümü, İstanbul, Türkiye.
fezagunergun@yahoo.com, ORCID ID 0000-0002-8996-4863

Teşekkür / Acknowledgements

Fransızca matematik terimlerinin Türkçelerini belirlemede yardımlarını gördüğüm Dr. Öğr. Üyesi Özkan Değer'e ve Arař. Gör. Atilla Polat'a teşekkür ederim. Makalemi hazırlarken danıştığım Dr. Şeref Etker'e, 15. ve 22. dipnotlardaki kaynaklara dikkatimi çektiği için teşekkür borçluyum.

Öz

Yüksek öğrenimi reform çalışmaları çerçevesinde İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi'nde 1926 yılında bir Elektromekanik Enstitüsü kurulur. Böylece Darülfünun'da ilk defa mühendislik eğitimi verilecektir. Bu enstitü, 3 yıllık eğitim sonunda, 1929 yılında ilk mezunlarını (Makine-Elektrik mühendisleri) verir. Eğitim, enstitünün 1935'te Yüksek Mühendis Mektebi'ne (1944'ten sonra İstanbul Teknik Üniversitesi) nakline kadar devam eder. Enstitüdeki eğitimi Türk bilim insanları ile 1926 yılında Fransa'dan davet edilen Fransız bilim insanları beraberce yürütürler. Fransız öğretim üyeleri arasında Nancy Üniversitesi'nden Paul Mentré (1889-1936) de vardır. Mentré, İstanbul'da bulunduğu iki sene içinde enstitünün müdürlüğünü üstlendiği gibi, Tatbiki Makine derslerini de verir. Bu çalışma, Türkçe yayınlarda adı verilen ancak biyografisine rastlamadığımız bu matematikçi-mühendisin ölümünden sonra Fransa'da 1937 yılında yayımlanan biyografisine ve Nancy Üniversitesi'ndeki bilgilere dayanarak Türk okuyucusuna tanıtmayı amaçlamaktadır.

Anahtar sözcükler: Paul Mentré, Darülfünun, Elektromekanik Enstitüsü, mühendislik eğitimi, Nancy Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Giriş

Türkiye'de mühendislik okulları on sekizinci yüzyılda askeri tesisler içinde açılmıştır.¹ Osmanlı döneminde mühendislik, askeri ve sivil teknik okullarda öğrenilen bir meslektir.² Üç 'şube' (Fen, Edebiyat, İlahiyat) ve iki 'mektep'ten (Hukuk ve Tıp) oluşan ve 1900 yılında öğrenime açılan Darülfünun-i Şahane'de, mühendislik eğitime yer verilmemiştir. Sivil mühendis yetiştiren Hendese-i Mülkiye'nin (sonradan Yüksek Mühendis Mektebi) varlığı, Darülfünun'da bir mühendislik fakültesi kurma fikrini muhtemelen gereksiz kılmıştır. Ancak, bu görüş Cumhuriyet'in ilanı ile değişmiş, İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi'nde 1926 yılında bir Elektromekanik Enstitüsü kurulmuş ve 1926-1927 ders yılından itibaren mühendis yetiştirmeye başlanmıştır. İlk mezunlarını 1929 yılında veren Elektromekanik Enstitüsü, dokuz yıllık varlığı içinde, 1929-1935 yılları arasında 20 'Makine-Elektrik Mühendisi'ni mezun etmiştir.³ Enstitü, 1933

¹ Mustafa Kaçar, "The Development in the Attitude of the Ottoman State towards Science and Education and the Establishment of the Engineering Schools (Mühendishanes)," *Science, Technology and Industry in the Ottoman World* içinde, editörler Ekmeleddin İhsanoğlu, Ahmed Djebbar ve Feza Günergun (Turnhout: Brepols, 2000), 81-90; Mustafa Kaçar, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri Teknik Eğitimde Modernleşme Çalışmaları ve Mühendishanelerin Kuruluşu (1808'e Kadar)," *Osmanlı Bilimi Araştırmaları II* içinde, editör Feza Günergun (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1998), 69-137.

² Darina Martykánová, *Reconstructing Ottoman Engineers, Archeology of a Profession (1789-1914)* (Pisa: Edizioni Plus, 2010).

³ Emre Dölen, "İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi Elektromekanik Enstitüsü (1926-1935)," *Türk Teknoloji Tarihi - I. Türk Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi Bildirileri (15-17 Kasım 2001)* içinde, yay haz. Emre Dölen ve Mustafa Kaçar (İstanbul: Türk Bilim Tarihi Kurumu – İSKİ, 2003), 144.

Atatürk Üniversite Reformu sırasında statüsünü korumuş ise de, 1935 yılında Yüksek Mühendis Mektebi'ne nakledilmiştir. Böylece, İstanbul Üniversitesi içinde bir mühendislik fakültesinin kuruluşuna götürebilecek girişim sonuçsuz kalmıştır.⁴ Bununla birlikte, Enstitü'nün, önce Yüksek Mühendis Mektebi Elektro-Mekanik Şubesi'nin; daha sonra, 1944'te kurulan İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi'nin (günümüzde Elektrik-Elektronik Mühendisliği Fakültesi ile Elektrik Mühendisliği Bölümü'nün) temelini oluşturduğu söylenebilir.⁵

Enstitü'nün eğitim kadrosunda mühendisler yanında fizikçi, kimyager ve eczacılar vardır. Mühendislerden Mehmet Refik Fenmen (1888-1951) Liège'de elektrik mühendisliği; Burhanettin Ferit Sezerar (1886-1953) Paris'te elektrik mühendisliği; Hüsnü Hamid Sayman (1890-1975) Lausanne'da matematik okumuştur.⁶ Cumhuriyet hükümetinin Darülfünun'daki reform çalışmaları çerçevesinde Fen Fakültesi'ne getirilen dört Fransız öğretim üyesi arasında, Nancy Üniversitesi'nin genç öğretim üyelerinden Paul Gustave Mentré (1889-1936) de vardır. Aynı yıl, Fen Fakültesi'nde Elektromekanik Enstitüsü kurulmuş,⁷ fakülte öğretim üyelerinden Hüsnü Hamid [Sayman],⁸ Burhanettin Ferid [Sezerar],⁹ Tevfik [Subaşı],¹⁰ ve Paul Mentré'den oluşan bir komisyon, Nancy Üniversitesi Fen Fakültesi Elektroteknik ve Uygulamalı Mekanik Enstitüsü'nü örnek alarak bir ders programı hazırlamıştır.¹¹ Üç senelik bu ders programının ilk iki yılı makine mühendisliği, üçüncü yılı ise elektrik mühendisliği ağırlıklı olarak düzenlenmiştir.

4 İstanbul Üniversitesi'nde Elektrik-Elektronik Mühendisliği eğitimi 1988'de başlamıştır. Bkz. 'Bölümlerimizin Tarihçeleri: Elektrik-Elektronik Mühendisliği,' İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, erişim 8 Kasım 2018, <http://muhendislik.istanbul.edu.tr/tr/content/bolumlerimiz-tarihceleri/elektrik-elektronik-muhendisligi>; Makine Mühendisliği eğitimi ise 1989 yılında başlamıştır. Bkz. 'Bölümlerimizin Tarihçeleri,' İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, erişim 8 Kasım 2018, <http://muhendislik.istanbul.edu.tr/tr/content/bolumlerimiz-tarihceleri/makina-muhendisligi>

5 İstanbul Teknik Üniversitesi, "İTÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Fakültesi tarihçesi," erişim 20.12.2018, <http://www.ee.itu.edu.tr/hakkimizda/tarihce>; İstanbul Teknik Üniversitesi, "İTÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Fakültesi Elektrik Mühendisliği Bölümü tarihçesi," erişim 20.12.2018, <http://www.elk.itu.edu.tr/hakkimizda/b%C3%B6l%C3%BCm-tarih%C3%A7esi>

6 Meltem Akbaş, "Einstein'ın Görelilik Teorisini Türkiye'ye Tanıtanlar (II): Hüsnü Hamid [Sayman]," *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 5, 1 (2003): 64.

7 Dölen, "İstanbul Darülfünunu," 115-154.

8 Akbaş, "Einstein'ın Görelilik Teorisini," 51-67.

9 Dölen, "İstanbul Darülfünunu," 140-141.

10 Ali Y. Baltacıoğlu, "Müderis Tevfik [Subaşı], 1879-1954," *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 19, 2 (2018), 153-186.

11 Emre Dölen, *Cumhuriyet Döneminde Osmanlı Darülfünunu - Türkiye Üniversite Tarihi* 2 (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2010), 39, 239.

İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi'nin tarihini konu alan yayınlarda, bu Fransız öğretim üyesinin ismi bugüne kadar “Paul Meintré” (*sic*) olarak kaydedilmiş ve hakkında aşağıdaki sınırlı biyografik bilgi verilmiştir:

Müderis (Prof.) Meintré: Türkiye ile Fransa arasındaki kültür antlaşması çerçevesinde 1926'da gelmiştir. 1926-1928 yılları arasında Elektromekanik Enstitüsü'nün müdürlüğünü yaparak kuruluşuna önemli katkılarda bulunmuş ve Tatbikî Makine derslerini vermiştir.¹²

Paul Mentré hakkındaki bilgileri tamamlamak ve kendisini doğru adıyla anabilmek amacıyla, onun ölümünden sonra, Nancy Bilimler Cemiyeti'nin aylık bülteninde, Nancy Üniversitesi Elektroteknik ve Uygulamalı Mekanik Enstitüsü Direktörü Alexandre Mauduit (1874-1956) tarafından yayınlanmış olan ‘Notice nécrologique’in çevirisini notlandırarak bu kısa yazının ekinde sunuyoruz.¹³ Ölümünden sonra yayımlanan bu yazıdan, Mentré'nin Nancy Elektroteknik ve Uygulamalı Mekanik Enstitüsü direktörü Henri Vogt'un (1864-1927) ölümü üzerine, onun yerini almak üzere geri çağrıldığını anlıyoruz. Mentré ile birlikte aynı yıl Nancy'den Darülfünun Fen Fakültesi'ne davet edilen François Duscio (1905-1972) ise, 1935'te Yüksek Mühendis Mektebi'ne geçmekle birlikte Türkiye'de yaklaşık 45 yıl kalmıştır.¹⁴

Paul Mentré'nin akademik yaşamını, özellikle verdiği dersleri, Nancy Üniversitesi Arşivi'ndeki dosyasından izlemek mümkündür.¹⁵ Arşiv bilgilerine göre, Nancy Üniversitesi mezunlarından, Matematik dalında agregasyon¹⁶ almış olan, elektrik mühendisi Paul Gustave Mentré (05.08.1889-28.07.1936),¹⁷ Toulon Lisesi'nde öğretmenlik yapmakta iken, 1 Şubat 1921'de Nancy Üniversitesi'nde göreve başlar. 1921 yılından itibaren Fen Fakültesi'nde mekanik dersleri vermekle görevlendirilir. 1923 yılında uygulamalı mekanik dalında okutman (*maître de conférences*) kadrosuna atanır. 1924 yılından itibaren Tarım ve Koloniler Enstitüsü'nde (*Institut agricole et colonial*) mekanik dersleri verir.¹⁸ 1 Nisan 1925'te profesör (*professeur sans chaire*)

¹² Dölen, “İstanbul Darülfünunu,” 141; *Cumhuriyet Döneminde*, 134, 247.

¹³ Alexandre Mauduit, “Paul Mentré (1889-1936),” *Bulletin Mensuel de la Société des Sciences de Nancy - Nouvelle Série* 2 (Fevrier 1937), 45-48.

¹⁴ Osman Bahadır, “Türkiye'de bilime adanmış 'yabancı' bir hayat Türkiye'de Elektrik ve Makine Fakültelerinin Kurucularından: François Duscio (1905-1972),” *Cumhuriyet Bilim Teknik*, sayı 895 (15 Mayıs 2004): 10.

¹⁵ “Mentré, Paul Gustave,” Archives de la Faculté des Sciences de Nancy, erişim 13 Aralık 2018, <http://cussenot-fst-nancy.ahp-numerique.fr/cussenot2/alphabetique.php?recherche=MENTRE>

¹⁶ Liselerin ileri sınıflarında ders verme yetkisi.

¹⁷ Nancy Üniversitesi'ndeki dosyası doğum tarihini 05.08.1889 olarak verirken, bu makalenin ekindeki Maudit imzalı nekrolojide doğum tarihi 06.08.2019 olarak verilmiştir.

¹⁸ Bu enstitü, Avrupa'da ve Fransa'nın kolonilerinde çalışacak tarım uzmanlarını yetiştirmek için kurulmuştu. 1901 yılında kurulan Enstitü 1947'de kapatıldı.

ünvanını alır. O tarihten itibaren Elektroteknik ve Uygulamalı Mekanik Enstitüsü'nde (*Institut électricotechnique et de mécanique appliquée*) uygulamalı mekanik dersleri vermeye başlar. 1 Mart 1926 tarihli bakanlık kararı ile 1 Ocak 1926'dan itibaren 5 yıl süreyle Dışışleri Bakanlığı emrine verilir.¹⁹ Bu karar doğrultusunda, Türkiye'ye gelerek İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi'nde görev yapmaya başlar. Mentré İstanbul'da bulunduğu sırada, Fransa Cumhurbaşkanı'nın 24.07.1928 tarihli kararı ile, Nancy Fen Fakültesi matematik profesörlerinden Henri Vogt'un yerine matematik profesörü atanır. 1929-1930 ders yılından itibaren Elektroteknik ve Uygulamalı Mekanik Enstitüsü'nde Endüstriyel Yapılar dersini vermeye başlar, kârgir ve betonarme yapıların statliğini öğretir. 1930-1931 ders yılından itibaren aynı enstitüde Malzemelerin Direnci dersini; 1932'den itibaren Kimya Enstitüsü'nde Matematik derslerini ; 1934'ten sonra Ziraat Enstitüsü'nde (*Institut agricole*) Matematik Uygulamaları dersini verir. 1934'te Mühendislik Tekniğı başlıklı bir ders açar. Mentré'nin 1936'daki vefatının ardından, Uygulamalı Matematik profesörlüğüne Dubreuil atanır.

Sonuç

Bu araştırma çerçevesinde temin edilebilen Fransız kaynaklarından, 1926 yılında İstanbul Darülfünunu'na gelip iki yıl kalan mühendis-matematikçi Paul Gustave Mentré'nin biyografisi derlenmiştir. Bu kaynaklar bize onun İstanbul'a gelmeden önceki ve sonraki eğitim ve bilim hayatını aktarmaktadır. Fransız hükümeti tarafından 5 yıllığına İstanbul'a gönderilen Mentré'nin, 2 yıl sonra, mensubu bulunduğu Nancy Üniversitesi Fen Fakültesi'nin mühendislik eğitimine destek vermek için geri dönmesi, İstanbul'daki enstitünün faaliyetini ne ölçüde etkilediğı bilinmemektedir. Mentré, kısa süre içinde, İstanbul'daki Tatbiki Makine dersi için bir kitap yazmaya fırsat bulamamış görünüyor. Onunla aynı yıl İstanbul'a gelen Nancy Üniversitesi'nden yeni mezun olmuş makine mühendisi Duscio, Türk meslektaşları ile birlikte mühendislik eğitimini sürdürdüğü gibi, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin Makine ve Elektrik Fakültelerinin kuruluşuna katkıda bulunmuştur. Bu iki mühendisin İstanbul'a gelişi, İstanbul ve Nancy fen fakülteleri arasında bir işbirliğinin başlatmış görünmektedir. 1928 yılında Hilmi Benel'in (1910-1984) fizik öğrenimi için Türk hükümetinin burslusu olarak Nancy Üniversitesi Fen Fakültesi'ne gönderilmesi kararı, o yıllarda Darülfünun Fen Fakültesi'deki bu iki Fransız öğretim üyesinin varlığı ile ilgili olmalıdır.

¹⁹ Tarihler, Nancy Üniversitesi Arşivi'ndeki Paul Mentré dosyasında aynen bu şekilde verilmiştir (Bkz. Dipnot 15). Bir yazım hatası yok ise, görevlendirme kararı, göreve başlama tarihinden sonradır.

EK

Paul Mentré (1889-1936)

(Alexandre Mauduit, "Paul Mentré (1889-1936)," *Bulletin Mensuel de la Société des Sciences de Nancy - Nouvelle Série* No.2 (Fevrier 1937), 45-48.)

Paul Mentré, 6 Ağustos 1889'da Abbeville'de (Meurthe-et-Moselle) doğdu.²⁰ İlk öğrenimini, Verneuil yakınında bulunan, yeşillikler içindeki ünlü okulda, 'École des Roches'da, yaptı. Daha sonra, 1907'de Nancy'deki Elektroteknik Enstitüsü'ne girdi. Enstitüdeki öğrenimi sırasında matematiksel bilimlere olan yeteneği hemen kendini gösterdi. Birinci yılın sonunda Genel Matematik Sertifikasını, hem de liste başı olarak pekiyi dereceyle ve ender ulaşılan bir ortalamayla (20 üzerinden 18) aldı. İkinci seneden üçüncü seneye pek mütevazı bir dereceyle (40 öğrenci içinde 28inci) geçmesine rağmen, aynı zamanda Uygulamalı Mekanik Sertifikasını alan ender öğrencilerden biri oldu. Üçüncü yılın sonunda, elektrik mühendisi diplomasını üçüncülük ile aldı. Bu parlak sonuç, matematik yeteneklerinin yanında, Mentré'nin bir mühendisin ihtiyaç duyduğu pratik zekâyâ sahip olduğunu göstermekteydi. Matematikçi ve ders vermeyi sevmesi üstün geldi ve Mentré, mühendis diploması ve öğrenimi sırasında aldığı en az altı lisans sertifikası ile bir sonraki ders yılında, École Normale Supérieure'e hazırlanmak üzere Nancy Lisesi'nin Mathématiques Spéciales sınıfına girdi. Bu okula kabul edilmese de bir lisans bursu aldı. Bu burs, bir sene süren askerlik görevini tamamladıktan sonra Lyon'da matematik bilimlerinde agregasyona [kadrolu öğretim üyesi olmak için başarılması gereken yüksek seviyedeki uzmanlık sınavı] hazırlanmasına imkân verdi. Savaşın [Birinci Dünya Savaşı] birkaç gün önce doğrudan okula kabul edildi.

Agregasyonu almış olan bu genç, Ağustos 1914'te er olarak 356. Piyade Alayına katıldı. Lérouville yakınındaki Saint-Mihiel, Marne'daki Bois-le-Prêtre ve Somme'daki Chemin-des-Dames muharebelerinde yer aldı. İrtibat elemanı olarak özveri ile görev yaptığı bilinmektedir.

General Ferrie, askeri telgraf şebekesini yeniden düzenlemek istediğinde, bilimsel formasyonu onları en iyi şartlarda kullanmaya müsait bütün genç bilim insanlarına çağrıda bulundu. Elektrik mühendisi Mentré, bu elit gruba dahil oldu, ve istihkâmcı olarak 8. İstihkâm Alayı'na geçti. Ardından onbaşı, sonra 1916 yılında çavuş oldu. 1917'de Plessis-Belleville'deki eğitim merkezinde görev yaptı, Şubat'ta asteğmen oldu ve 1918 yılı başında cepheye gitti. Savaşın sonuna kadar orada kaldı. Bu dönem içinde bilimsel ve teknik bakımdan önemli rol oynadı. Acele ile yetiştirilmiş, hassas ve karmaşık problemler ile sık sık karşı karşıya gelen genç telgraf subayları arasında görev yaptı; bu problemlere eldeki yetersiz malzeme ile çok kez anında çözüm bulmak gerekmekteydi.

Savaş bittikten sonra, Mentré orta öğretime girerek Montpellier Lisesinde ve daha sonra Toulon Lisesinde öğretmenlik yaptı. O sırada Nancy Fen Fakültesi, uygulamalı mekanik dalında bir okutmanlık (*maitre de conférence*) kadrosu açmak istediğinde, hemen eski öğrencisini arayıp buldu. Hem çok iyi bir matematikçi ve iyi teknisyen olan Mentré, gereken vasıfları az görülür bir oranda kendinde toplamıştı.

²⁰ Nancy Üniversitesi'ndeki dosyası doğum tarihini 05.08.1889 olarak vermiştir.

Ekim 1923'te matematik dalında doktorasını, dikkate değer bir tez ile tamamladı: *Sur les variétés de l'espace réglé étudiées dans leurs propriétés infinitésimales projectives* (Regle uzaydaki/yüzeydeki varyetelerin sonsuz küçük özelliklerinin incelenmesi üzerine).²¹

Bu lisans üstü çalışmasının ardından hemen kadroya atanan Mentré, 1925 yılında, Fakülte Meclisi tarafından oybirliği ile profesörlüğe yükseltildi. Mart 1926'da, İstanbul Üniversitesi'nin Elektromekanik Enstitüsü'nü kurmak üzere [Fransa] Dışişleri Bakanlığının emrine verildi. Bu üniversitede uygulamalı mekanik profesörlüğü kadrosuna atandığı gibi, Enstitü direktörü oldu.²²

Paul Mentré. Mauduit, "Paul Mentré (1889-1936)," 45.

Nancy Elektroteknik ve Uygulamalı Mekanik Enstitüsü direktörü Henri Vogt'un ölümü, yönetmekte olduğu uygulamalı mekanik kürsü başkanlığının boşalmasına sebep oldu. Bu ölüm aynı zamanda Vogt'un yirmi yıl boyunca gelişmesine katkıda bulunduğu Elektroteknik Enstitüsünü direktörsüz bıraktı. Enstitü, üç yıllık eğitim boyunca Malzemelerin Direnci, Uygulamalı Mekanik ve Pratik Mekanik dersleri veren bir profesörden de mahrum kalmıştı. Paul Mentré, Henri Vogt'un yerine getirilecek en uygun adaydı; Nancy Üniversitesi, Vogt'un yerini alması için Mentré'yi davet etti ve Mentré de bilimsel ve teknik eğitim aldığı bu üniversitenin çağrısı kabul etmek için,

²¹ Paul Mentré, *Les Variétés de l'espace réglé étudiées dans leurs propriétés infinitésimales projectives, Thèses présentées à la Faculté des sciences de Paris, pour obtenir le grade de docteur ès-sciences mathématiques [Les variétés de l'espace réglé, leur étude par le calcul extérieur]* (Paris: Les Presses universitaires de France, 1923).

²² Paul Mentré İstanbul Fen Fakültesi'nde bulunduğu sırada, Wilczcynski'nin fleknodal kongrüansları üzerine bir makale yayımlamıştır. Bkz. Paul Mentré (Professeur à la Faculté des Sciences de Constantinople), "Sur les congruences flecnodales de Wilczcynski," *Association française pour l'avancement des sciences fusionnée avec l'Association scientifique de France. Conférences. Compte-rendu de la 50e Session, Lyon, 1926* içinde (Paris: Masson et Cie, 1927), 99-101. Fleknod, 'düzlem eğrileri üzerinde, bükülmenin ve eğrinin düzgün dallarının kesişme noktasının çıktığı yer' olarak tanımlanabilir.

gelişmesine katkıda bulunduğu İstanbul'daki Enstitüyü terk etmede tereddüt göstermedi. Dolayısıyla, [Nancy'deki] Uygulamalı Mekanik Kürsüsünün kadrolu profesörlüğüne (*professeur titulaire*) geçmek üzere 1 Ekim 1928'de İstanbul'dan ayrıldı. O tarihten itibaren, Temmuz 1936 tarihindeki ölümüne kadar zamanını Elektroteknik Enstitüsünün üç yıllık programında ders vererek ve ileri matematik alanında araştırma yaparak geçirdi.

1933 yılında [Paris] Bilimler Akademisi tarafından Francoeur Ödülü ile ödüllendirildi. Kısa zamanda çok yetenekli bir pür geometrici (*pur géomètre*) olarak tanındı. Özellikle doğru kompleks aileleri (*familles de complexes linéaires ou tétraédraux*), projektif/işınsal geometri (*géométrie projective*) ve kongrüans özellikleri (*propriétés des congruences*) ile ilgilendi. En önemli eserleri regle yüzeyler (*géométrie réglée*) konusundaki araştırmalarıdır. Yeni ve geliştirilmiş yöntemler uygulayan Mentré, uzayda (*espace ordinaire*) ilginç sonuçlara vardı ve üçten yüksek boyutlu uzaylarda bir tür geometri (*visibilité géométrique*) yaratmayı başardı. Vogt ile işbirliği içinde mekanik problemler üzerine bir eser hazırladı.²³ Bu eseri, hocasının ölümünden sonra tamamladı. Paul Mentré, üniversitedeki faaliyeti dışında da faydalı olabileceği her anda görev aldı.

Yedeksubay olarak askeri çalışmalar ile yakından ilgilenmeye devam etti; özellikle 18. İstihkâm Alayının genç subaylarının teknik formasyonuna katkıda bulundu. Yedek yüzbaşı olarak üniversite ile ordu arasındaki ilişkiyi memnuniyetle sağladı ve 18. İstihkâm Alayı subaylarının Fen Fakültesi laboratuvarlarından faydalanmalarına imkân sağladı. 1930'da Fransız Bilimleri Geliştirme Birliği'nin Nancy'deki kongresinin düzenleme komitesi başkanlığını üstlendi; bütün gücünü düzenleme çalışmalarına verdi ve kongrenin başarısının temel öğelerinden biri oldu.

1933 - 1935 yılları arasında Nancy Bilimler Derneği'nin (*Société des Sciences de Nancy*) başkanlığını yaptı ve etkin çalışması sayesinde bu derneğe yeni bir yaşam tarzı aşıldı. İleri seviyede ve bilimin çeşitli konularında halka açık konferanslar düzenleyerek derneği literatür toplamaya yöneltti. Verilmesini sağladığı konferanslar arasında şunlar sayılabilir: Mösyö Travers'in gübreler ve atık sularının temizlenmesi konusundaki iki konferansı; Mösyö Lafitte'in patlayıcılar ve alevler konusundaki konferansı; Mösyö Guinier'nin Sular ve Ormanlar Millî Okulunun (*L'École nationale des eaux et forêts*) ahşap deneyleri laboratuvarı üzerine verdiği konferans; Cuenot'nun biyolojinin gayesi ve icad üzerine; ve nihayet Mösyö La Porte'un gazlarda ışımaya konulu konferansı.

Mentré, profesyonel bilinç ve özveri örneğiydi: hastalık bile öğretim faaliyetini aksatmamıştı. Büyük bir hüznün ile, onun ağır bir gribe rağmen derslerini vermekte inat ettiğini hatırlıyorum. Nihayet dinlenmeye ikna edildiğinde, maalesef çok geç olmuştu. Hastalık, onun hastalığı küçümsemesinin intikamını ve kısa sürede de canını aldı.

A. Mauduit, Nancy, Elektroteknik ve Uygulamalı Mekanik Enstitüsü Direktörü

²³ Henri Vogt, *Éléments de mathématiques supérieures (mécanique), à l'usage des candidats au certificat de mathématiques générales et des ingénieurs, recueillis et complétés par Paul Mentré* (Chartres: impr. Durand; Paris: libr. Vuibert, 1931); Henri Vogt et Paul Mentré, *Problèmes de mécanique. Solutions des exercices proposés dans les Éléments de mathématiques supérieures. T. 2 : Mécanique* (Chartres: impr. Durand; Paris: libr. Vuibert, 1934).

KAYNAKÇA / BIBLIOGRAPHY**Basılı Kaynaklar / Published Sources**

Akbaş, Meltem. "Einstein'ın Görelilik Teorisini Türkiye'ye Tanıtınlar (II): Hüsnü Hamid [Sayman]." *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 5, 1 (2003): 51-67.

Bahadır, Osman. "Türkiye'de Bilime Adanmış 'Yabancı' Bir Hayat Türkiye'de Elektrik ve Makine Fakültelerinin Kurucularından: François Duscio (1905-1972)." *Cumhuriyet Bilim Teknik*, sayı 895 (15 Mayıs 2004): 10.

Baltacıoğlu, Ali Y. "Müderriş Tevfik [Subaşı], 1879-1954." *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 19, 2 (2018): 153-186.

Dölen, Emre. *Cumhuriyet Döneminde Osmanlı Darülfünunu - Türkiye Üniversite Tarihi* 2. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2010.

---. "İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi Elektromekanik Enstitüsü (1926-1935)," *Türk Teknoloji Tarihi - I. Türk Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi Bildirileri (15-17 Kasım 2001)* içinde. Yayına hazırlayan Emre Dölen ve Mustafa Kaçar, 115-154. İstanbul: Türk Bilim Tarihi Kurumu – İSKİ, 2003.

Kaçar, Mustafa. "The development in the attitude of the Ottoman state towards science and education and the establishment of the engineering schools (Mühendishanes)." *Science, Technology and Industry in the Ottoman World* içinde. Editörler Ekmeleddin İhsanoğlu, Ahmed Djebbar ve Feza Günergun, 81-90. Turnhout: Brepols, 2000.

---. "Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri Teknik Eğitimde Modernleşme Çalışmaları ve Mühendishanelerin Kuruluşu (1808'e Kadar)." *Osmanlı Bilimi Araştırmaları II* içinde. Editör Feza Günergun, 69-137. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 1998.

Martykánová, Darina. *Reconstructing Ottoman Engineers, Archeology of a Profession (1789-1914)*. Pisa: Edizioni Plus, 2010.

Mauduit, Alexandre. "Paul Mentré (1889-1936)." *Bulletin Mensuel de la Société des Sciences de Nancy - Nouvelle Série* 2 (Fevrier 1937) : 45-48.

Mentré, Paul. *Les Variétés de l'espace réglé étudiées dans leurs propriétés infinitésimales projectives, Thèses présentées à la Faculté des sciences de Paris, pour obtenir le grade de docteur ès-sciences mathématiques [Les variétés de l'espace réglé, leur étude par le calcul extérieur]*. Paris: Les Presses universitaires de France, 1923.

---. "Sur les congruences flecnodales de Wilczczynski." *Association française pour l'avancement des sciences fusionnée avec l'Association scientifique de France. Conférences. Compte-rendu de la 50e Session, Lyon, 1926* içinde, 99-101. Paris: Masson et Cie., 1927.

Vogt, Henri. *Éléments de mathématiques supérieures (mécanique), à l'usage des candidats au certificat de mathématiques générales et des ingénieurs, recueillis et complétés par Paul Mentré*. Chartres: impr. Durand; Paris : libr. Vuibert, 1931.

Vogt, Henri, et Paul Mentré. *Problèmes de mécanique. Solutions des exercices proposés dans les Éléments de mathématiques supérieures. T. 2: Mécanique*. Chartres: impr. Durand; Paris: libr. Vuibert, 1934.

Elektronik Kaynaklar / Electronic Sources

Archives de la Faculté des Sciences de Nancy. "Mentré, Paul Gustave." Erişim 8 Aralık 2018. <http://cussenot-fst-nancy.ahp-numerique.fr/cussenot2/alphabetique.php?recherche=MENTRE>

İstanbul Teknik Üniversitesi. "İTÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Fakültesi tarihçesi." Erişim 20.12.2018, <http://www.ee.itu.edu.tr/hakkimizda/tarihce>

İstanbul Teknik Üniversitesi. "İTÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Fakültesi Elektrik Mühendisliği Bölümü tarihçesi." Erişim 20.12.2018. <http://www.elk.itu.edu.tr/hakkimizda/b%C3%B6l%C3%BCm-tarih%C3%A7esi>

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa. "Bölümlerimizin Tarihçeleri: Elektrik-elektronik mühendisliği." Erişim 8 Aralık 2018. <http://muhendislik.istanbulc.edu.tr/tr/content/bolumlerimiz-tarihceleri/elektrik-elektronik-muhendisligi>.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa. "Bölümlerimizin Tarihçeleri: Makine Mühendisliği." Erişim 8 Aralık 2018. <http://muhendislik.istanbulc.edu.tr/tr/content/bolumlerimiz-tarihceleri/makina-muhendisligi>.